

یادداشت

O P I N I O N

احسان سهرابی

فعال کارگری

چرا طرح ساماندهی ضروری است؟

«طرح ساماندهی استخدام کارکنان دولت» که ناظر بر حذف شرکت‌های پیمانکاری در نهادهای دولتی، عمومی، نیمه‌دولتی و خصوصی‌ست، تنها امید کارگران شرکتی، ارکان ثالث و پیمانکاری برای تبدیل وضعیت و تأمین آینده‌است.

پای گفت‌مان ساماندهی و طرح ساماندهی، از سال‌های ابتدای ۱۴۰۰ به رسانه‌ها و گفتگوهای کارگری باز شد؛ دقیقاً زمانی که حضور پیمانکاران در نهادها و وزارتخانه‌های مختلف از همیشه برجسته‌تر شده بود.

در سال‌های اخیر، انواع جدیدی از قراردادهای کار پا به عرصه وجود گذاشته‌اند که تمام آن‌ها براساس حضور پیمانکاران و واسطه‌ها شکل گرفته‌اند. قراردادهای حجمی، شرکتی و ارکان ثالث (که این یکی بیشتر در صنعت نفت و گاز و پالایشگاهی کاربرد دارد) از این دست قراردادهای کاری است. براساس آخرین آمارها، حدود یک میلیون کارگر در نهادهای مختلف کشور طرف قرارداد شرکت‌های پیمانکاری هستند و همه این کارگران قرار است جامعه هدف طرح ساماندهی باشند؛ طرحی که با حذف پیمانکاران و واسطه‌ها، مقدمات عقد قرارداد مستقیم با کارگران را فراهم می‌سازد و سلسله‌ای از امنیت شغلی برایشان به ارمان می‌آورد.

اما بیش از سه سال است طرح ساماندهی و تبدیل وضعیت نیروهای شرکتی در میان مجلس، شورای نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت در رفت‌وآمد است و به نتیجه نرسیده است. بدون تردید، تنها راه حل رفع تبعیض و رسیدن به برابری مزدی در راستای اجرای قانون فرادستی «کار برابر-مزد برابر»، تصویب و ابلاغ طرح ساماندهی به همه نهادهای مشمول است. در نهادهایی مانند وزارت نفت، کار اصلی بر دوش کارگران شرکتی و پیمانکاری است و امیدواریم با فراهم شدن شرایط تبدیل وضعیت، عدالت در حق این کارگران برقرار شود.

با مطرح شدن طرح ساماندهی در هیأت دولت، دوباره امیدها در دل کارگران شرکتی و ارکان ثالث زنده شده و امیدواریم این بار تمام موانع از سر راه تصویب و اجرای طرح برچیده شود.

براساس آخرین نسخه اصلاحی طرح ساماندهی استخدام کارکنان دولت، کارکنان شرکتی که تا پایان سال ۱۴۰۱ در دستگاه‌های دولتی مشغول به کار بوده‌اند و در دو سال اخیر نیز به کار خود ادامه داده‌اند، قرارداد مستقیم با همان دستگاه خواهند بست و دیگر نیازی به شرکت‌های پیمانکاری واسطه نخواهد بود. با توجه به تبصره ۶ طرح، سوابق تمام نیروهای مشمول این طرح احتساب خواهد شد. هرچند این طرح ممکن است منجر به تغییراتی در وضعیت استخدامی و حقوق و مزایای نیروهای مشمول شود، اما در نهایت، نیروهای شرکتی که در دستگاه‌های دولتی کار می‌کنند و شرایط لازم را دارند، به بدنه دولت ملحق خواهند شد و از بالاترین حقوق و ترس از بیکاری نجات می‌یابند. اکنون کارگران شرکتی و پیمانکاری مشمول طرح امیدوارند بعد از بیش از سه سال انتظار، بالاخره به ساماندهی جامه عمل ببوشانند و حلقه‌های واسطه‌ای به نام پیمانکاران از مسیر ارتباطی میان کارگر و کارفرمای اصلی حذف شوند.

نوشین مقدم‌پناه

روزنامه نگار

می‌رسد وزارت مذکور علاوه بر عدم اعتقاد و اصرار بر عدم اجرای صحیح قانون، فرایندی را برای سه دهک بالا انتخاب کرده که نه تنها موجب حل مسئله نخواهد شد بلکه می‌تواند منجر به مشکلات جدی در فرایند پیش‌رو و آینده شود. انتخاب فرایندهایی مانند ثبت‌نام برای حذف، ایجاد سامانه جدید برای اعتراض حذف‌شدگان و بعد اقدام برای حذف، اقدامات پیش‌روی وزارت مذکور است که نه تنها ترک فعل بلکه اصرار بر عدم اجرا و ائتلاف منابع است. این در شرایطی است که بیش از شش ماه از سال گذشته و طبیعتاً با همین روند قصد ادامه روش تا پایان سال را دارند.» اما آیا می‌توان با اتکا به نظام دهک‌بندی فعلی برای حذف یارانه سه دهک درآمدی، «اقدام سریع» صورت داد؟

اقدام سریع تبعات دارد

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی تا اینجای کار حدود ۶ میلیون و ۴۰۰ هزار نفر را از فهرست گیرندگان یارانه حذف کرده است. تاکنون دولت با تعیین شاخص‌هایی تعدادی از خانواده‌های غیرمستحق را معین کرده است. یک سال پیش، در نیمه‌های آبان ۱۴۰۳، دولت براساس قانون بودجه سال ۱۴۰۳، آیین‌نامه مربوط به نحوه دهک‌بندی خانوارها را تهیه و تصویب کرد. با توجه به آیین‌نامه اجرایی‌ای که آن زمان به استناد جزء (۶) بند (الف) تبصره (۸) ماده واحده قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به تصویب هیأت وزیران رسیده، خانوارهای دارای املاک و مستغلات از جمله باغ‌ویلاهای مجلل (لوکس) با مجموع ارزش ریالی بالاتر از ۳۵ میلیارد تومان، خانوارهای دارای یک یا چند خودروی سواری یا وانت دو اتاق (کابین) دارای شماره انتظامی شخصی با مجموع ارزش ۳ میلیارد تومان، خانوارهایی که درآمدهای آن‌ها بیش از سقف مشخص باشد، خانوارهایی که میزان خرید آن‌ها از طریق حساب‌های غیرتجاری از رقم تعیین‌شده بالاتر باشد، ایرانیان مقیم خارج از کشور بر اساس اعلام وزارت امور خارجه و خانوارهایی که بیش از پنج سفر خارجی در بازه یک ساله داشته باشند، مشمول شرایط قطع یارانه خواهند بود.

ششم آبان، وزیر کار در صحن علنی مجلس، در توضیح شاخص‌های تعیین‌شده گفت: «خانواده

سه‌تفره صاحب‌خانه با درآمد ۳۰ میلیون تومان و خانواده مستأجر با ۴۲ میلیون تومان در دهک هشتم قرار می‌گیرند. تعیین دقیق مصادیق درآمدی دهک‌ها نیازمند همکاری مجلس است.» او تأکید کرد که «معلولان، ایثارگران و بیماران خاص از فهرست حذف یارانه‌بگیران خارج هستند.» به گفته وزیر کار، خانواده‌های دارای خانه شخصی با درآمد سرانه بیش از ۱۰ میلیون تومان و خانواده‌های مستأجر با درآمد سرانه بیش از ۱۵ میلیون تومان مشمول حذف یارانه شدند و در دهک‌های ثروتمند قرار گرفتند. اکنون دامنه حذف یارانه‌ها به جایی رسیده است که تعیین مستحق و غیرمستحق بسیار سخت شده است. استدلال اصلی وزیر و کارشناسان وزارتخانه آن است همه سه دهک بالای درآمدی، رفاه بالایی ندارند و نمودارها نشان می‌دهند فقط چند صدک از دهک دهم، ثروتمند هستند و بقیه دهک‌های شباهت زیادی به یکدیگر دارند. صحبت‌های وزیر رفاه درباره دارندگان محدود ماشین‌های لوکس بر همین اساس در مجلس بیان شد.

مهم‌ترین دلیلی که وزارت رفاه را در اجرای طرح حذف سه دهک بالایی جامعه مردد کرده است ناقص بودن اطلاعات است. وزارت کار برای دهک‌بندی پایگاه رفاه ایرانیان را ایجاد کرده است و بر مبنای آن کار دهک‌بندی و آزمون وسیع را انجام می‌دهد و یارانه و کالابریگ را به گروه‌های هدف اختصاص می‌دهد. یک کارشناس این وزارت‌خانه به آتیه‌نوی می‌گوید: «این پایگاه، اطلاعات ۸۸ میلیون نفر از ایرانیان را همانند اطلاعات ثبت‌احوال در اختیار دارد که هر دهک شامل ۸ میلیون و ۶۰۰ هزار نفر است و با استفاده از این اطلاعات آزمون وسیع را انجام می‌دهد.» انجام دهک‌بندی و آزمون وسیع بستگی زیادی به اطلاعاتی دارد که به وزارت رفاه می‌رسد. این اطلاعات شامل اطلاعات ارائه‌شده توسط بانک مرکزی، همچون تراکنش‌های مالی پایا، خرید شاپرک و... همچنین ارزش خودرو، حقوق دریافتی افراد و... می‌شود که توسط گروه‌های کارشناسی متخصص در اقتصاد و هوش مصنوعی پردازش می‌شود. بر اساس قانون، سالانه دو بار در کشور دهک‌بندی انجام داده می‌شود که انجام این کار مستلزم همکاری دستگاه‌ها در ارائه داده‌ها به پایگاه رفاه ایرانیان است. طبق گفته

جزئیات آیین‌نامه جدید دهک‌بندی

درآمدی از دهک یک تا دهک ۱۰ قرار می‌گیرند. به‌عنوان مثال، خانواری که ملکی با ارزش بیش از ۳۵ میلیارد تومان یا خودرویی با ارزش بیش از ۳ میلیارد تومان داشته باشد، در دهک‌های بالاتر و از جمله دهک‌های حذف یارانه قرار می‌گیرد. علاوه بر این، امکان استعلام دهک خانوار با کد ملی از سامانه مربوطه فراهم شده و خانوارهایی که معتقدند دهک‌بندی‌شان نادرست است می‌توانند اعتراض ثبت کنند. با این حال، کارشناسان و فعالان اجتماعی معتقدند که اصلاحات ساختاری گسترده در نظام دهک‌بندی ضروری است.

پانزدهم آبان امسال، مرکز آمار ایران با همکاری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، آیین‌نامه جدید «دهک‌بندی خانوارها» را به تصویب رساند. هدف از این اقدام، اجرای دقیق‌تر سیاست‌های یارانه‌ای، حمایت از خانوارهای کم‌درآمد و پرداخت کالابریگ است. براساس این آیین‌نامه، مرحله پنجم کالابریگ با توجه به دهک‌بندی‌های تازه واریز خواهد شد. خانوارها بر اساس داده‌های بانکی، تراکنش‌ها، مالکیت خودرو و ملک، سفرهای خارجی و استانداردهای هزینه، در یکی از ۱۰ گروه

یک کارشناس دیگر در وزارت رفاه «سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی دولت باید داده‌هایی را که برای ارزیابی رفاه خانواده‌های کشور نیاز است، در اختیار وزارت کار قرار دهند. برخی ارگان‌ها به خوبی همکاری می‌کنند؛ اما برخی دیگر هنوز به‌سختی تعامل می‌کنند و داده‌ها را به‌زحمت می‌دهند.» مشکل دیگر آن است که برخی داده‌های لازم اصلاً وجود ندارد. به گفته این کارشناس «کارشناسان وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی جلسات متعددی با سایر نهادها در دولت و مجلس داشته‌اند و چالش‌های حکمرانی داده‌محور را بیان کرده‌اند. برای مثال داده‌های ملکی در کشور به‌صورت کامل ثبت نشده، یا سیستم PIP که نظام مالیاتی باید ایجاد کند هنوز ایجاد نشده است. همچنین تفکیک حساب‌های شخصی از تجاری یا سرجمع هزینه و درآمد خانوار به‌صورت دقیق وجود ندارد.»

مشکلات حذف یارانه

حذف برخی از یارانه‌بگیران تا همین جا هم بدون اعتراض نبوده است. در روزهای ابتدای قطع یارانه نقدی در شهریور امسال، گروه‌های اجتماعی مختلف که مشمول حذف یارانه شده بودند، نسبت به حذف یارانه انتقاد کردند. در میان آن‌ها گروه‌هایی مانند سرایداران مدارس، کارپردازان و مسئولان خرید شرکت‌ها، کارخانجات و ادارات و حتی مدیران برج‌های مسکونی و آپارتمان‌ها حضور داشتند که اعلام کردند تراکنش بالایی حساب‌های بانکی آن‌ها به معنای درآمد بالا نیست و پولی که در حساب‌هایشان ناچاراً گردش می‌کند، مربوط به شغل آن‌هاست؛ لذا نباید درآمد شخصی و خانوادگی در نظر گرفته شود و بر مبنای آن، یارانه خانواده حذف گردد.

این گروه‌ها ناگهان متوجه شده بودند به دلیل تراکنش بالایی مالی که صرفاً یک گردش حساب مرتبط با شغل‌شان بوده است، یارانه نقدی‌شان قطع شده است و این در حالی است که حتی برخی از آن‌ها امنیت شغلی و قرارداد کاری ضابطه‌مند هم ندارند و ممکن است در عرض یکی دو ماه از کار بیکار و کاملاً بی‌پول شوند.

احمد میدری، وزیر رفاه، در روزهای پایانی شهریور، در ارتباط با این گروه از افراد و قطع یارانه به دلیل تراکنش‌های مالی مرتبط با شغل گفت: «در باره کارپردازان یا خدمتکاران (سرایداران) باید کسانی که هزینه‌ها را به آنان انتقال می‌دهند، از کارت خود استفاده کنند.» وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی افزود: «بانک مرکزی، چند سال است کارت تجاری ایجاد کرده است.

افراد اگر فعالیت تجاری دارند و برای گروهی خرید می‌کنند، باید حساب تجاری داشته باشند تا از این قاعده مستثنی شوند.» میدری تأکید کرد: «هر کسی بر اساس دارایی خود، شناسایی می‌شود. در چنین وضعی، باید فرد، کارپرداخت را به شرکت انتقال دهد. شرکت که به این شکل از کارت استفاده می‌کند، باید یارانه را پرداخت کند.»

دهک‌بندی نیازمند اصلاح است

برخی کارشناسان رفاه از جمله علیرضا حیدری معتقدند که روش‌های کنونی دهک‌بندی با مشکلات زیادی مواجه است. حیدری حذف یارانه‌ها به‌طور سریع را خطرناک می‌داند و تأکید دارد که در تعیین دهک‌بندی باید عوامل مختلف اقتصادی و اجتماعی خانوار در نظر گرفته شود.

وی معتقد است که تنها درآمد خانوار برای دهک‌بندی کافی نیست و باید شاخص‌هایی مانند سبد مصرفی و هزینه‌های ماهانه نیز بررسی شوند. به عنوان مثال، خانواده‌هایی که درآمد بالاتری دارند اما به دلیل مشکلات خاص مانند بیماری‌های پرهزینه یا معلولیت، نیازمند یارانه هستند، باید در نظر گرفته شوند. حیدری همچنین از اهمیت ایجاد یک نظام دهک‌بندی چندشاخصه، انعطاف‌پذیر و به‌روز سخن می‌گوید که به‌دست آوردن آن نیازمند بانک‌های اطلاعاتی جامع و دقیق است. در این راستا، استفاده از ابزارهای هوش مصنوعی برای به‌روزرسانی و تحلیل داده‌ها ضروری است. او همچنین اشاره می‌کند که بیش از ۹۵ درصد نیروی کار بخش خصوصی با قرارداد موقت و بی‌ثبات است، لذا باید در نظر گرفته شود که درآمد مقطعی نمی‌تواند مبنای تصمیم‌گیری برای حذف حمایت‌ها قرار گیرد.